

l'imperatiu TORRE del llatí i romànic comú) *torre-burro*, o bé en Ind. Pres. 2 *torres burro!*; concorrent la posició àtona de la *o* amb la influència de la *ú* de *burro*, això havia de sonar *turizbúro*; i llavors la rima conduïa a repetir *-is* en el segon membre. En tot cas, res a veure amb el ll. *turris* 'torre', com diu *AlcM*, que no tindria solta pel sentit: seguint una pensadeta del bascongat P. de Mugica aficionat a filòleg (*ZRPb.* xxx, 114; ja rebutjada per Morawski (*RFE* xiv, 12), recordant les formacions rímiques del tipus del fr. *charivari*, cast. *zurriburri* o *chu-*, fr. *pêlé-mêle*, cat. *poti-poti*, *tiquis-miquis*. I és ridícul voler-hi veure la *turris eburnea* dels clàssics antics i dels poetes.

Per influència de *xurro*, *xafallós* i mots semblants: *de xurris-burris* 'trivial, sense valor, (poesia) de bordons': «poeta de *xurris-burris* / sols sé fer versos molt murrís / ---» en una poesia de circumstàncies de Bon. C. Aribau, c. 1835-40 (més cita a *MURRI*). Amb el sentit de 'barrimbarram': «En el desori de l'arribada del tren, mentre tots ficaven per la finestra del vagó, a *turris-burris*, la vintena de maletes, maletins, capses, farcells, cabassos i paquets, que deixaren el Bajalta al mig d'una ensulsiada de robes i de cuiros ---», Coromines (*Prometeu*, III, 64). Ell mateix n'havia pres nota del parlar empordanès, amb una lleu variant, i en dos matisos: «a *turris* i a *burris*: barroerament, precipitadament, a corre-cuita» (Llers, maig 1898); «a cap preu, de qualsevol manera», p. ex.: *quan tot vagi a t. i a b.* (ibid., juny 1898).

De Lledó d'Emp. a AMAlcover comunicaren, com a usuals tots dos, a *turri-burri* i a *tarrús-barrús* 'de qualsevol manera' (*BDLC* ix, 340; cf. *TARÚS*); de Llofriu *anar de turris-burris* 'malforjat' (id., 231); de Menorca, com a substantiu, *turri-burri* «matruell, contrarietat» (Camps Merc., id., 158, 161).

Turró, V. *torró* *Turroc*, -òs, V. *terròs* (*TERRA*) *Turrundanya*, V. *torre* *Turrufa*, -ufera, V. *tufa* (*TOFA*) *Tursimany*, V. *torsimany* *Turtó*, V. *tortor* (*TÓRCER*) *Turturà*, V. *turo* *Turull*, V. *turó* i *turroll* *Turuntela*, V. *tarantella* (*TARANTULA*) *Turununu*, *tururura*, *tururut*, *tururut*, *turututut*, V. *turroll* *Tusó*, V. *toisó* (*TONDRE*) *Tus*, V. *tossar* (*TÒS*) *Tusquirar*, V. *tosquirar* (*ESQUILAR*, *TONDRE*) *Tussa*, V. *tossa* (*TÒS*) *Tussada*, *tussaire*, *tussal*, *tussar*, *tussarró*, V. *tòs* *Tussilag*, V. *tos* *Tussol*, V. *tòs* *Tust*, *tusta*, *tustar*, *tustarrada*, V. *tastar* *Tustarrut*, V. *testa* *Tustorrar*, V. *tustar* *Tustorrir*, V. *torrar* *Tustorro*, V. *tastar* i *testa* *Tus-tus*, V. *tossar* (*TÒS*) *Tut*, V. *tutor* (*INTUICIÓ*) i cf. *TUDAR* *Tut*, V. *tuta*

TUTA, 'cova', mot pirinenc, comú amb el gascò *tuto* f., de formació expressiva i onomatopeica, probablement amb el sentit originari de 'canó, canut, que es fa sonar o trompetejar bufant-hi'; d'on es passà a 'conducció subterrània, petita galeria sota terra' i 'cova'; en llengües veïnes la mateixa arrel ha donat el basc i bearnès *tuta* 'corn de caça', al. *tuten* 'tocar la corneta', oc. *tutel*, *tudel* i fr. *tuyau* 'tub'; i el cast. *tútano*, *tué-*

tano, 'canut vegetal', 'canó del moll de l'os', i cat. dial. *tòt* 'broc d'un atuell'. □ 1.ª doc.: 1883 (la *Casa de la Tuta*, al peu de la Serra Aiats-Cabrera, *Bull. de l'As-soc. d'Excursions Catalana*, p. 152).

Una de les coves més famoses del Pirineu, al capdamunt del Berguedà, porta simplement el nom de *la Tútà* (damunt Castellar de N'Hug, 1922); s'hi refereix la revista *L'Excursionista*, descrivint una barrancada que constitueix «un profund canal, y al que s'afegeix una petita riera nomenada *Tuta* —nom d'una pròxima cova— que naix en la montanya de Riols ---» (1887, 52).

No sé que enlloc designi una construcció artificial («cova artificial», acc. § 2), en realitat dubto que el mot tingui dues accs. com diu *AlcM*: encara que per metàfora, o perquè té una cova adjacent, hagi donat nom a una masia humil, o que ho havia estat, es tracta sempre d'una cova subterrània o que s'obre en una paret balmada, per bé que en alguns casos sigui aprofitada per pastors, bosquerols i gent muntanyenca, per fer-hi nit; si diferència hi ha amb *cova*, és perquè la *tuta* és més encongida i amagada, i, per tant, també més abrigada.

Com que és una paraula més viva que enlloc a les altes conques dels rius Fluvià, Ter i Llobregat, és natural que literàriament vagi ser usat sobretot per Mm. Vayreda: «--- em donaran una cambra com una *tuta*, on m'hi ompliré de puces ---»; «trencava --- escalant espadats i xaragalls, furgava i recociava coves i *tutes*, perdudes entre la malesa, en busca de records i relíquies de llurs passats habitants, visitava masies i barraques de carboners, recollint cançons ---»; «en el fons d'alguna cova o d'alguna d'aquelles *tutes* d'artigayres, perdudes al mitx del bosc, hont hi vivian --- els mil·lors confidents y 'lloques' de la lladregada».

Altrament, en ús metafòric: «--- obrint la porta --- n'eixia ressò de veus de jugadors; allò era la timba: una *tuta* amb sostre de sota teulat, i trespol de posts guerxes i mal empalmades ---» (*Sang Nova*, 2 VII, § 12, 439 (II, 125); *La Puny*, 1, 4, pròleg, 20 (25); xiv, 224 (176); v, 102 (83)); i en un altre passatge parla de *La Tuta dels Morts*, dins la formidable afrau del Brui, una de les caveres de més renom d'aquella vall de Sant Aniol d'Aguja; car allà n'hi ha bastantes, que me n'han parlat en les meves repetides visites a la famosa i encinglerada vall. com ara *la tútà de la fón*, pujant de l'esglesiola de Sant Aniol, cap a Comanegra (1967).

Fora de Marian Vayreda altres autors valuosos que l'han usat literàriament, són Víctor Català, en una obra seva tardana: «--- mai li mancava una *tuta* marginera on entaforar-se ---» (*Lenin*, O. C., p. 963); i Noller, que potser es recordava de Cerdanya: «aquella caseta blanca --- va semblar-li poc menys que una *tuta*, indigna de la seva vàlua personal»; «fariem la ciutat nova, --- no hem de plorar avui que s'enderroquin aqueixes *tutes* tenebroses» (O. C. IX, 89.13f., 128.10).

Però més val detenir-se en les dades que en tinc recollides oralment, que alhora ens permetran de cir-